Список використаних джерел

1. Григорьева Т. Чайная церемония / Григорьева Т. П. Красотой Японии рожденный. М., 1993. С. 355–368.
2. Культура чайної церемонії в Японії: факти, деталі і традиції [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://sushiroom.com.ua/blog/view/28
3. Особливості чайної церемонії (тяно-ю) в Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Освіта.ua https://osvita.ua/vnz/reports /culture/10379/
4. Особливості чайної церемонії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://harchi.info/blogs/annie/osoblyvosti-chaynoyi-ceremoniyi
5. Чайна церемонія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://visitjapan.com.ua/uk/blog/chajna-ceremoniya.html

Карина Рубцова

МІЖМОВНА АСИМЕТРІЯ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ: ЕТНОЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Новітні підходи до вивчення художнього перекладу окреслюються в межах розуміння цього явища з позицій подвійної джерельності його виникнення на перетині культур. Водночас візії теоретиків-практиків на проблеми еквівалентності перекладу сконцентровані, насамперед, навколо питань, пов’язаних з передачею змістової, стилістичної й функціонально-комунікативної інформації [4, с. 92]. Отже, актуальною постає потреба дослідження «естетичного комплексу іншомовного художнього твору» (О. Павленко), вивчення механізму осягнення і передачі його інокультурного контексту при перекладі У зв’язку з цим варто підкреслити, що еквівалентність перекладу передбачає спільність розуміння інформації, що міститься в тексті, включаючи й ту, що впливає не тільки на розум, але і на почуття реципієнта, і яка не тільки «експліцитно виражена в тексті, але й імпліцитно піднесена до підтексту» [4, с. 92].

Питання, пов’язані з відтворенням лінгвокультурного аспекту художнього перекладу, а відтак і подоланням міжмовної асиметрії в перекладі, знайшли своє відбиття у працях філологів-перекладознавців (С. Басснетт, Л. Венуті, М. Гарбовський, Л. Грицик, Р. Зорівчак, Л. Коломієць, М. Лановик, Т. Некряч, М. Новикова, О. Павленко, О. Ребрій, Д. Робінсон та ін.), у яких наголошується, що відмінність при відтворенні художнього тексту іншою мовою виникає «як у сфері змісту, так і в сфері уявлення, з чим і пов’язана проблематичність відтворення внутрішньої форми, виникнення явища неперекладності» [4, с. 92]. Це дає підстави говорити не тільки про запозичення сюжетів і мотивів, а й способу життя та образу мислення, акультурації (acculturation – А. Лефевр), коли вони починають

«працювати в цільовій культурі вже на новому змісті, засвідчуючи своє органічне входження в естетичний універсум іншої культури» [5, с. 301].

Включення в український культурний контекст художніх перекладів з інших мов визначається, перш за все, через розуміння перекладацької творчості як «способу оновлення естетичного коду оригіналу, його художньої рекреативності, зумовленої максимальним проникненням у текст оригіналу з його подальшою проекцією на текст цільової культури» [5, с. 301]. Така проєкція відбувається через прочитання «культурного сценарію» («cultural script»), що постає еталонною програмою діяльності перекладача, заданою соціальними умовами та наявними в його культурі знаннями, правилами та естетичними цінностями [5, с. 301]. З цього приводу О. Павленко стверджує, що досягнення рівня динамічної еквівалентності перекладу відбувається через успішне подолання перекладачем меж неперекладності, пов'язаних з відображенням соціально-історичного та культурного контексту першоджерела [5, с. 301].

Ґрунтовним є підхід до розгляду проблеми міжмовної асиметрії в перекладі, викладений М. Гарбовським. Дослідник, зокрема, розглядає це явище в контексті проблематики перекладу плану змісту діалексем, тобто лексем двох мов, що схожі між собою за зовнішньою формою. Таким чином, аналізується проблема передачі асиметрії змісту за аналогії форм перекладних одиниць, прикладом яких, на думку вченого, є «хибні друзі перекладача». М. Гарбовський звертає увагу на те, що в процесі перекладу необхідно враховувати невідповідність – асиметрію змісту за симетрії форми таких «друзів перекладача» [1, с. 330]. Отже, за М. Гарбовським, осмислюємо міжмовну асиметрію як мовну даність, певну константу, сталу мовну традицію, тобто мовне явище, а не процес вибору перекладачем певного рішення або індивідуальність стилістики його перекладу.

Вчений також зазначає, що міжмовна асиметрія не абсолютна і може мати кілька ступенів, за якими стоять семантичні, стилістичні та структурні невідповідності. На його думку, труднощі адекватної передачі асиметричних явищ вирішує словник, а також, інколи, контекст, однак проблема залишається складною [1, с. 330]. При цьому дослідник стверджує, що раціональним процесом перетворення вихідного тексту в перекладі, який базується на уявленні перекладача про кінцеву мету своєї роботи, виступають явища перекладацької трансформації і деформації [1, с. 510]. Таким чином, характеризуємо асиметрію як міжмовне явище, а деформацію як спосіб перекладу, можливий варіант перекладу чи перекладацький прийом. З іншого боку, феномен деформації розглядається також в ракурсі позитивних перетворень, адже в такому разі не порушується цілісність першотвору та не руйнується авторська інтенція. Отже, причиною деформаційного перекладу є свідомий вибір перекладача, що має на меті вирішити глобальне перекладацьке завдання – прояв індивідуальної майстерності перекладача та збереження оригінальності стилю перекладання. Саме це повинно допомогти читачеві отримати

образний обсяг твору максимально наближеним до його сприйняття цільовою аудиторією.

До того ж, дотримуємося визначеного дослідниками (М. Гарбовський, Ю. Камінський, Т. Некряч) висновку щодо визначення асиметрії як результату історичного розвитку мови перекладу і мови оригіналу, а деформації – як результату прояву у тексті перекладу індивідуальних характеристик особистості самого перекладача. Відтак, характер асиметричних явищ у міжмовному просторі визначається історичною традицією, а характер перекладацької деформації формує внутрішньо-текстовий конфлікт або/та контекст. Звідси можна зробити висновок, що явище асиметрії має об'єктивний характер, а поява деформацій при перекладі викликана виключно суб'єктивними факторами.

Аналогічну точку зору висловлює В. Матюша, яка розглядає явище асиметрії як засіб збереження авторського задуму в перекладі й результат застосування перекладачем різнотипних трансформаційних операцій при перекладі. При цьому дослідниця наголошує на використанні таких типів асиметрії: 1) *системної*, що пов'язана з неспівмірністю мовних систем і зустрічається в будь-якому перекладацькому дискурсі; 2) *ситуативної*, що передбачає широкий спектр змін, здатних викликати в цільової аудиторії реакцію, аналогічну сприйняттю того чи іншого елемента у вихідної аудиторії; 3) *експлікативної*, яка окреслюється стислими внутрішньо-текстовими коментарями й поясненнями з метою повнішого розуміння авторських інтенцій. В. Матюша також пропонує виокремлювати «*асиметрію з додатною відповідністю*» (внаслідок якої найповніше розкривається авторський задум), «*асиметрію з нейтральною відповідністю*» (відхилення перекладача від тексту оригіналу, які пов'язані з його творчою індивідуальністю і не впливають на авторський задум) й «*асиметрію з невідповідністю*» (асиметрія, що виходить за рамки адекватності і суперечить чи спотворює авторський задум) [3, с. 158].

Експлікативна асиметрія у вигляді перекладних декомпресованих одиниць, на думку Ю. Камінського, може мати різні засоби інтерпретації – переклад, тлумачення чи пояснення. Отже, дослідник доходить висновку, що окрім звичних перекладацьких чи редакторських зносок, додатків, посилань, уточнень чи інших маргінальних зовнішніх декомпресантів (декомпресовані зовнішні експлікативні одиниці) у кінці сторінки, розділу чи навіть книги, у самому тексті теж зустрічаються випадки збільшення його обсягу за рахунок появи внутрішніх декомпресантів (декомпресовані внутрішні експлікативні одиниці) як прояву експлікативної асиметрії, що неодмінно з'являється в результаті перекладацьких трансформацій [2, с. 160–161].

На наш погляд, такий ґрунтовний підхід до проблеми асиметрії дозволяє чітко структурувати інтерпретаційні перекладацькі стратегії та пояснити доречність чи небажаність певних відхилень від тексту оригіналу. При цьому зазначимо, що категорії додатковості, нейтральності

чи невідповідності авторському задумові залежать від індивідуальної майстерності перекладача. Іншими словами, асиметрія з додатною відповідністю – це «успішний» переклад, асиметрія з нейтральною відповідністю – можливий варіант перекладу, тоді як асиметрія з невідповідністю – рівноцінна перекладацькій помилці, оскільки має місце заміна авторської концепції твору.

Отже, міжмовну асиметрію окреслюємо як обов'язкову/вибіркову компресію або декомпресію вихідного тексту, а вибір того чи іншого явища обумовлюється залежністю від стильових, прагматичних, індивідуальних та інших об'єктивних і суб'єктивних чинників. Варто при цьому зауважити, що подолання негативного впливу культурного бар'єру здійснюється через усвідомлення перекладачем «принципу культурного релятивізму», оскільки саме врахування особливостей культури сприяє осмисленню перекладачем обріїв власного духовного досвіду й розкриває можливості трансформувати текст в систему іншої культури.

Список використаних джерел

1. Гарбовский Н. К. Теория перевода : учебник / Н. К. Гарбовский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 544 с.
2. Камінський Ю. І. Експлікативна асиметрія в перекладі на матеріалі декомпресованих коментарів як різновиду перекладацьких трансформацій / Ю. І. Камінський // Вісн. СумДУ: зб. наук. праць. – Серія «Філол. науки». – 2006. – Вип. 11. – Т. 1. – С. 159–162.
3. Матюша В. І. Ситуативна асиметрія: межі перекладацької свободи / Вікторія Матюша // Мовні та концептуальні картини світу. – К.: 2007. – № 23. Книга 2. – С. 157–162.
4. Павленко О. Г. Фактори зменшення рівня еквівалентності в художньому перекладі (на матеріалі прози Дж. Фаулза) / О. Г. Павленко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2010. – Вип. 89(1). – С. 91–94.
5. Павленко О. Г. Методи нейтралізації культурних бар'єрів у художньому перекладі / О. Г. Павленко // Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. – 2018. № 1(15). С. 301–307.

Назарій Садовий

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Життя людини, в тій чи іншій мірі, є творчим процесом. В процесі свого розвитку, з метою своєї самореалізації, будь-яка людина, прагне до різних видів творчості. Значення творчості неможна переоцінити, так як показує практика, що розвинені творчі здібності дають можливість